

УДК 636.1:591.2:796.5(477.75)

**ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТАБУННОГО КОНЯРСТВА ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ КІННОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГІРСЬКОГО КРИМУ***Рецензенти: канд. с.-г. наук Адмін О.Є.; канд. с.-г. наук Паньків Л.П.***І.В. Ткачова, І.В. Білоус**

Інститут тваринництва УААН

В.М. Степаненко

Кінноспортивна база „Бульча”, АР Крим

А.М. Григоренко, С.М. Мельниченко,

приватні коневласники, АР Крим

У статті проаналізовано масив коней, що використовуються у кінному туризмі в умовах гірського Криму. Висвітлено основні технологічні параметри ведення табунного конярства: племінна робота, відтворення, утримання, годівля, використання; встановлено його основні переваги та недоліки. Удосконалення традиційних і розроблення нових, сучасних технологічних рішень при доборі, підготовці, утриманні і використанні коней в процесі організації кінного туризму, сприятиме підвищенню його популяризації та економічної ефективності.

Ключові слова: табунне конярство, башкирська порода, кінний туризм, гірський Крим, кінно-туристична база, технологія, кінський масив.

Конярство, як галузь тваринництва, останнім часом суттєво змінилася за своїм станом, призначенням та напрямом розвитку. Поряд із племінним, робочо-користувальним та спортивним напрямками конярства активно розвивається прикладний або нетрадиційний: кінний туризм, іпотерапія, національні кінні ігри тощо. Кінний туризм сьогодні є складовою і невід'ємною частиною екологічного, так званого «зеленого» або «фольклорного» туристичного руху. Цей вид туристського відпочинку завоював велику популярність в багатьох країнах Європи і в Україні зокрема.

Враховуючи величезний інтерес, що проявляється до кінного туризму з боку різних верств населення в багатьох країнах світу, Міжнародна федерація кінного спорту останніми роками надає цьому питанню найсерйознішу увагу: розробляє і уточнює правила проведення міжнародних кінно-туристичних подорожей, походів і пробігів. В Україні, враховуючи регіональні ландшафтні особливості, кінний туризм придбав найбільший розвиток у Західній Україні та у Криму. До коней, що використовуються у кінному туризмі, пред'являються певні вимоги, але, на жаль, у наукових роботах небагато уваги приділяється дослідженням кінського складу, який не використовується у селекційно-племінній роботі, хоча це питання є дуже важливим при розробці методів добору коней до кінного туризму та інших видів нетрадиційного конярства.

Особливо цікавим є вивчення табунного конярства, як окремої екосистеми в умовах гірського Криму. Взагалі, табунне конярство мало вивчене і висвітлене в основному російськими дослідниками.

Отже метою наших досліджень була оцінка кінського складу кінно-туристичних баз та технології табунного конярства, як основної форми утримання коней в умовах гірського Криму.

Матеріали та методи досліджень. Матеріалом для досліджень слугували кінно-туристичні бази гірського Криму. Застосовували експедиційний метод дослідження коней за місцем їх розташування у кінно-туристичних базах. Опис мастей, породних особливостей, типу та екстер'єру коней проводили візуальним методом та методом анкетування коневласників. Основні проміри тіла вимірювались мірною палицею (висота в холці, довжина тулуба) та мірною стрічкою (обхват грудей та обхват п'ястка). Технологічні особливості ведення табунного конярства у гірських умовах досліджували експедиційним та хронометричним методами. Опрацювання цифрового матеріалу здійснювали біометричним методом.

Результати досліджень. Обстеженням кінського поголів'я ($n=317$) кінно-туристичних баз гірського Криму встановлено, що основа табунів зазвичай складається з місцевого масиву коней, сформованого на основі башкирської породи, завезеної до цього району у 60-х роках минулого сторіччя. Обстежені кінно-туристичні бази були засновані переважно у середині 90-х років, коли коні перейшли у приватну власність і кожний власник на свій розсуд вів подальше відтворення поголів'я. Отже кінський масив піддавалася безсистемному поглинальному схрещуванню маток з жеребцями заводських порід: ахалтекинської, тракененської, арабської, терської, чистокровної верхової, рисистих, ваговозних тощо. У результаті таких схрещувань, під впливом жорстких умов табунного утримання, з'явилося дуже різноманітне за генотипом та фенотипом поголів'я верхового типу. Зазвичай це поголів'я низькоросле (табл. 1), спадкує ознаки жеребця, який на ньому використовується. На базах, де використовували жеребців арабської або терської порід, поголів'я набуває ознак «арабізованості» - легкість кістяку, ніжність конституції, світлі масті. При використанні місцевих жеребців кінський масив зберігає ознаки башкирської породи (рис. 1-2): коротконогість, провислість спини, звислість крупа, булану, солову і буру масті, зеброїдність на ногах та муаровість на плечах і грудях.

1. Проміри тіла коней, що використовуються у кінному туризмі (випадкова вибірка)
у сантиметрах

Група	Проміри ($M \pm m$)				
	n	висота в холці	довжина тулуба	обхват грудей	обхват п'ястка
Жеребці	46	151,68 $\pm$ 0,69	149,36 $\pm$ 0,46	176,86 $\pm$ 1,73	18,55 $\pm$ 0,19
Кобили	58	150,33 $\pm$ 0,57	148,67 $\pm$ 0,39	172,83 $\pm$ 0,67	17,83 $\pm$ 0,11

Організація кінного туризму в умовах гірського Криму спрямована на найменші витрати, тому використовується найменш витратна система утримання – табунна. Структура табуна зазвичай складається з 1 косячного жеребця, 37-42 % кобил, 15-18 % меринів, 40-48 % молодняку 1-3 років. При доборі до відтворення перевага надається коням міцної сухої конституції, з міцними кінцівками з низькою п'яткою, добре пристосованим для ходіння по горах. Значною перепорою в якісному веденні конярства є відсутність племінного

обліку, безконтрольне використання жеребців, що призводить до тісного інбридингу, використання у маточному складі кобил із суттєвими недоліками і пороками екстер'єру. У результаті накопичується потомство з пороками екстер'єру, ослабленою конституцією та погіршеними пристосувальними якостями.

Якщо використовується жеребець, акліматизований до місцевого клімату, парування кобил відбувається косячним способом. Перевага цього способу в тому, що плідник вчасно вибирає кобилу в охоті, тому відтворення знаходиться на рівні 100 %. Негативний момент полягає в тому, що у парування включаються молоді кобили у віці 2-х років і від них народжується дрібний і слабкий приплід, і самі кобили відстають у розвитку. Крім

Рис. 1. Гірсько-кримський тип коней з ознаками башкирської породи.

того, у косяку неможливо контролювати строки парувальної кампанії. Завезені жеребці погано пристосовуються до місцевих кліматичних умов і в такому випадку їх не випускають в табун, а застосовують варкове парування. Жеребця утримують у варку і для нього формують групи кобил, по 5-8 голів, які знаходяться з ним протягом місяця. Парування відбувається зазвичай вранці або ввечері, при цьому можна фіксувати дату зажеребнення і контролювати термін жеребіння. Утім, варкове і ручне парування застосовують лише для зберігання завезених жеребців.

Рис. 2. Частина табуну з ознаками примітивного походження.

При відправці табунів у гори, розраховують, щоб жеребіння припадало на квітень-травень, бо воно відбувається у горах, де до квітня лежить рясний сніг. Лошата знаходяться у табуні до 2-2,5 року, до заїздки. Молодих коней ловлять арканами і відправляють на базу. Перед заїздкою на коня вдягають недоуздок, і він деякий час бігає по колу. Коли кінь звикне до людини та спорядження, на нього кладуть пітник, потім сідло, вуздечку, поступово привчають до трензелів.

У цьому спорядженні коня водять ще деякий час, до звикання, згодом на нього сідає легкий вершник. Весь період заїздки триває 3-6 днів, залежно від темпераменту тварини. Після заїздки кінь привчається до роботи кроком, а потім риссю. Норовливих коней, які не піддаються заїздки та відмовляються від роботи, вибраковують. Для запобігання травматизму туристів і коней, жеребчики, не вибрані до відтворення, підлягають кастрації.

Весь весняно-літній сезон коней використовують у туризмі. Перед початком туристичного сезону коней обов'язково підковують, бо туристичні маршрути проходять по кам'янистих стежках і необхідно захистити копито від пошкоджень. У цей же час здійснюється протипаразитарне оброблення коней.

Вночі коні табуном пасуться на території туристичної бази, матки і молодняк, не задіяні у туризмі, пасуться на пасовищі цілодобово. Годівля відбувається вранці і ввечері, в один і той же час, для того, щоб привчити коней повертатися з пасовища на базу. На пасовищі встановлюють корита або ванни з водою. У літній період також відбувається заготівля сіна для підгодівлі коней взимку у період рясних снігопадів.

На території кінно-туристичних баз споруджують конов'язі та будівлі для зберігання спорядження. Зі спорядження використовують недоуздки, вуздечки, сідла.

Із закінченням туристичного сезону на осінньо-зимовий період табуни відправляють на гірські пасовища. На території бази залишають лише коней, необхідних для виконання виробничих процесів, як правило – меринів, бо через неприязнь жеребці-плідники виганяють їх з

Рис. 3. Випасання коней на гірському пасовищі.

табуна.

Таким чином, організація кінного туризму в умовах гірського Криму відбувається на досить примітивному рівні, заснована на мінімальних витратах. Масив коней, зайнятих у кінному туризмі, складається з місцевого поголів'я, створеного на основі башкирської породи методом безсистемного схрещування маток з жеребцями заводських порід.

Висновок. Для підвищення якості кінського поголів'я та рівня кінного туризму в умовах гірського Криму доцільне запровадження системної племінної роботи, ведення племінного обліку, використання штучного осіменіння, організація заводської конюшні для потреб кінно-туристичних баз. Разом із тим, удосконалення традиційних і розроблення нових, сучасних технологічних рішень при доборі, підготовці, утриманні і використанні коней в процесі організації кінного туризму, дасть змогу підвищити його популяризацію та економічну ефективність.

Бібліографічний список

1. Тимченко А.М. Роль коневодства в экономическом положении сельского населения / А.М. Тимченко, В.С. Ковешников // Коневодство и конный спорт.- 2004.- № 6.- С. 2-6.
2. Тимченко А.М. Роль коневодства в экономическом положении сельского населения / А.М. Тимченко, В.С. Ковешников // Коневодство и конный спорт.- 2004.- № 6.- С. 2-6.
3. Зачиняев Я.В. Экологические проблемы в коневодстве / Я.В. Зачиняев, А.В. Назаренко // Ноол. экол. ноосферы, здоровье и образ жизни: Материалы международной научной конференции.- С.- Петербург, 1996.- С.124-126.
4. Бобылев И.Ф. Конный туризм / И.Ф. Бобылев, Г.Г.Котов, С.П. Филиппов /- Москва, Профиздат, 1985. – 90 с.
5. Крюков Д.П. Табунное коневодство / Д.П. Крюков, В.Ф. Чебаевский /.- М. – 1949. – С.3-4.
6. Анашина Н.В. Практические аспекты изучения этологии табунной лошади / Н.В. Анашина И.Н. Нечаев / Биологические основы технологии коневодства: Труды / ВНИИК.- Рязань, 1982.-С. 97-110.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ТАБУННОГО КОНЕВОДСТВА И ОРГАНИЗАЦИИ КОННОГО ТУРИЗМА В УСЛОВИЯХ ГОРНОГО КРЫМА

Ткачева И.В., Белоус И.В., Институт животноводства УААН

Степаненко В.Н., Конноспортивная база „Бульча”, АР Крым

Григоренко А.Н., Мельниченко С.Н., частные предприниматели, АР Крым

В статье проанализирован массив лошадей, которые используются в конном туризме в условиях горного Крыма. Отражены основные технологические параметры ведения табунного коневодства: племенная работа, воспроизводство, содержание, кормление, использование; установлены его основные преимущества и недостатки. Усовершенствование традиционных и разработка новых, современных технологических решений при отборе, подготовке, содержании и использовании лошадей в процессе организации конного туризма, будет способствовать повышению его популяризации и экономической эффективности.

Ключевые слова: табунное коневодство, башкирская порода, конный туризм, горный Крым, конно-туристическая база, технология, конский массив.

TECHNOLOGICAL ASPECTS OF HERD HORSE BREEDING AND ORGANIZATION OF EQUESTRIAN TOURISM IN THE CONDITIONS OF MOUNTAIN CRIMEA

Tkachova I.V., Bilous I.V., Institute of animal sciences of the UAAS

Stepanenko A.M., HSF „Bulycha”, AR Crimea

Grigorenko A.M., Melnichenko S.M., horsemanship

The array of horse which are used in equestrian tourism in the conditions of mountain Crimea is analyses in the article. The basic technological parameters of conduct of the herd horse breeding are reflected: pedigree work, reproduction, maintenance, feeding, use; his basic advantages and failings are set. Improvement of traditional and development of new, modern technological decisions at a selection, preparation, maintenance and use of horse in the process of organization of equestrian tourism, will be instrumental in the increase of his popularization and economic efficiency.

Keywords: herd horse breeding, bashkir breed, equestrian tourism, mountain Crimea, equestrian-tourist base, technology, horse array.